

Çok değil; henüz sekiz yıl bile olmadı. 3. Erdoğan Hükümeti, Kasım 2011 tarihinde, 663 sayılı KHK ile Sağlık Bakanlığı (SB) teşkilatında düzenlemeler yapmış, daha önce genel müdürlük düzeyinde olan bazı birimleri, adlarında da değişiklikler yaparak bağlı kuruluş hâline getirmişti. Bunlar arasında Kamu Hastaneleri Kurumu ile Halk Sağlığı Kurumu'nun ömrü yedi yıl bile sürmedi. Temmuz 2018 tarihinde, 703 sayılı KHK ile bu defa başka bir Erdoğan Hükümeti tarafından her iki kurum yeniden genel müdürlük olarak yapılandırıldı. Söz konusu yap boz hâli, AKP hükümetleri döneminde olağanlaşan bir uygulama. Yalnızca hükümet ve daha alt birimler tarafından çıkartılabilen KHK, tüzük ve yönetmelik değil, yasa organı tarafından çıkartılan yasalar için de benzer bir durum söz konusu. Önce çıkartıyorlar, uygulamada aksamaları ya da arzu ettiklerinin tersi durumlara neden oluyorsa toptan ya da ilgili maddelerde değişiklikler yapıyorlar. Öyle ki AKP hükümetlerine kadar her bir yasa, belli bir konuda ve içerikteyken bu partiyle birlikte, adına "torba yasa" dedikleri, içeriği birbiriyle ilişkili olmayan maddelerden oluşan düzenlemelere dönüştürüldü. Bu nedenle, sağlık alanıyla ilgili mevzuatı dâhi takip edemez olduk.

Sayıştay Başkanlığı, nihayet, Eylül 2019 tarihiyle, birçok bakanlık ve kamu kurumunun 2018 yılı denetim raporlarını yayımlayabildi. AKP hükümetleri tarafından uzun yıllardır yasama organından bile kaçırılan söz konusu raporların ulaşılabilir hâle gelmesiyle, kamusal varlıklarımızın ulus ötesi şirketlere ve onların taşeronlarına nasıl aktarıldığını, nasıl çarçur edildiğini, henüz adli süreçler başlatılıp tamamlanmadığından adına bugün için "yolsuzluk" diyemediğimiz, kasıtlı "mali yanlışlar" yapıldığını bir bir izleyebilmek mümkün oldu. Denetim raporları arasında Sağlık Bakanlığı ile 703 sayılı KHK ile son biçimi verilen iki bağlı kuruluşuyla ilgili olanlar da bulunuyor. Denetim, Sayıştay tarafından

yapılmış olunca içeriğin hemen tümüyle maliye ve muhasebeyle sınırlı olduğunu belirtmemizde yarar var.

SB hakkındaki raporda denetim görüşünün temel aldığı beş ana dayanak-bulguyla birlikte, denetim görüşünü etkilemeyen 26 tespit-bulguyla bunlara ait değerlendirmelere yer verilmiş. Birinci grup bulgulardan bir tanesi (1/5), ikinci grup bulgulardan da 18 tanesi (18/26) şehir hastaneleriyle ilgili. Raporda şehir hastaneleri hakkındaki bulgu ve bunlarla ilgili değerlendirmelerin neredeyse tümü sözleşme, ihale, inşaat ve işletme konularında kamuyu zarara uğratma ana başlığında genellenebilir bir içeriğe sahipken, tıbbi herhangi bir işlem söz konusu değil. Bununla birlikte, her nedense konunun hem basının hem de sağlık örgütlerinin haber ve duyurularında şehir hastanesi üst başlığından başka başlıklarda ele alınmamış olması da dikkat çekiyor. Söz konusu metinlerde şehir hastaneleri, raporda bakanlık hakkında yer verilen tek bir konuyu gibi görünüyor. Özü itibarıyla, Avrasya Tüneli, 3. Boğaz Köprüsü, İstanbul-İzmir Otoyolu, İstanbul Havaalanı vb. konulardan herhangi bir farkı olmayan, yalnızca, yürütücüsü SB olduğu için bakanlık hakkındaki denetimlerin konusu olan şehir hastanelerine sağlıkta yaşanan olumsuzluklar başlığında tek başına yer veriliyor olmasını anlayabilmek oldukça zor.

Oysa, raporda, taşra teşkilatına sözleşmeli olarak alınan personelin merkez teşkilatında üst düzey yönetici yapılmasına, bakanlık aleyhine açılmış ve tazmin hükmedilmiş tıbbi hizmet kusuru davalarında sorumlu sigorta şirketlerinin korunup, onların yerine ödemeyi bakanlığın yapıyor olmasına, boş bulunan aile hekimliği pozisyonları için bile gider ödemesi yapılıyor olmasına yönelik konular da yer alıyor. Hele bir konu var ki görmezden geliniyor olması, düzeltilmemesi; her şey bir yana bebeklerimize, çocuklarımıza karşı doğrudan suç işlemeyi barındıran bir konu;

aşılama. Aşı konusundaki denetim bulguları, raporun 83-88. sayfalarında aşı gereksiniminin sağlıklı saptanamaması ve aşılmanın miadının dolması başlıklarında ele alınmış. Aşı Takip Sistemi (ATS) sorunlu olduğu için 2018 yılında 1 milyon 698bin 966 doz, 11 milyon 332bin 471 TL değerinde aşının İl Sağlık Müdürlüklerine ait depolarda miadının dolduğu tespiti yapılmış.

SB, 1990'lı yıllarda işler hâle getirilen soğuk zincirde önemli gediklerin açılmış olmasından kaynaklanan zan altındadır. Rapora göre, SB aşı gereksinimini doğru olarak hesaplayamıyor, gerçek gereksinimin çok üzerinde aşı merkez depoda stoklanıyor, ATS'de miad takibi yapılamıyor, miadı dolmak üzere olduğu saptanan aşılardan merkez depodan, talep olmamasına karşın, İl Sağlık Müdürlüklerinin deposuna gönderiliyor ve gereksinim fazlası olduğu için de aşılardan miadı taşra teşkilatının sorumluluğu alanıdayken dolmuş oluyor. Özetle, merkez teşkilatı hata yapıyor, yönetemiyor ama suçu kendi üzerinden atıyor! Raporun bu bölümünde ayrıca bakanlığın tüm birimleri tarafından kullanılmakta olan Malzeme Kaynakları Yönetim Sistemi ile ATS'nin uyumlu çalışmadığı, aşılardan takibinin her iki sistemle de gerçekleştirilemediği saptamasına da yer veriliyor. Unutmadan, kampanyaların rutin sağlık hizmetlerinin yerine geçemeyeceğini ve sorun çözmek bir yana, birçok sorunun kaynağı olduğunu da aşıyla ilgili sayfalarda okuyoruz.

Geçtiğimiz sayıda, Hükümet tarafından üniversite hastanelerinde işletmecilik ile eğitim ve öğretimin birbirinden ayrılmasının planlandığını, bu nedenle TTB MK'den harekete geçmesini talep etmiştik. Beklentimize ikincisini ekliyoruz; Sayıştay Raporu'nun aşı bölümünü dikkate alalım, özel önem verelim. Öncelikle, ilgili uzmanlık dernekleri ve kadrolarımızla konu zaman geçirmeden değerlendirilmeli, belirlenen çözüm önerileri SB, sağlık emekçileri ve kamuoyuyla paylaşılmalı ve takip edilmelidir. Unutmayalım ki

TTB, konunun öncelikli sahibidir. Yetkili değil, ama sorumludur.

"Gıda ve Sağlık" başlıklı dosyamız kapsamındaki altı makaleyi bu sayımızda sizlere ulaştırabiliyoruz. Dosya başlığının ana ve alt konuları değil elbette ancak, bizim bu başlık altında sizlere ulaştıracağımız yazılar şimdilik kaydıyla tamamlandı. Bununla birlikte, dosyanın editörlerinden Bülent Şık arkadaşımızın, bir gıda mühendisi olarak tam da bu alandaki bilgilerini kamuoyu ile paylaştığı için 26 Eylül 2019 günü, İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde, Hâkim Nursel Bedir tarafından TCK'nin 258. maddesi (Görevi nedeniyle kendisine verilen veya aynı nedenle bilgi edindiği ve gizli kalması gereken belgeleri, kararları ve emirleri ve diğer tebligatı açıklayan veya yayınlayan veya ne suretle olursa olsun başkalarının bilgi edinmesini kolaylaştıran kamu görevlisine, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.) gerekçe gösterilerek 1 YIL 3 AY HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA karar verildi.

Bülent Şık, Cumhuriyet Gazetesi'nin 16-19 Nisan 2018 tarihli sayılarında "Böyle Zehirleniyoruz, Halktan Gizlenen Rapor" ana başlıklı, dört günlük yazı dizisinde, kendisinin de araştırmacıları arasında olduğu, 2011-2016 yılları arasında, SB tarafından yürütülen "Kocaeli, Antalya, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli illerinde Çevresel Faktörlerin ve Sağlık Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi" başlıklı projenin, kendisinin görev aldığı bölümlerinin, sonuçlarını paylaştığı için yargılanıyordu.

Dilovası ve Ergene sanayi havzalarında sanayinin doğaya ve insana yönelik zararlarının ortaya konduğu "bağımsız" bilimsel araştırmaların sonuçları, yaşananların sorumlusu patronları ve çözüm getirmesi gereken kamu yetkililerini rahatsız etmesine karşın, SB, sorunun önlenmesi ya/ya da azaltılması adına önlemler almak yerine "resmi" bir araştırma yaptırmayı tercih etti. SB Kanseri Savaş Dairesi Başkanlığı ile bu birimin danışman öğretim üyelerinin koordinasyonunda

planlanıp başlatılan, SB'nin teşkilat yapısındaki değişiklikten sonra da Halk Sağlığı Kurumu tarafından yürütülen projenin amacını "yerleşim yerlerinde sık görülen kanser hastalıklarına çevrede bulunan kanserojen maddelerin neden olup olmadığını anlamak" olarak özetleyebiliriz.

Söz konusu amaca ulaşılabilmesi için proje 16 alt projenin bir araya gelmesiyle oluşturulmuştu. Bunlar; 1. Kocaeli, Antalya ve Ergene Havzası'ndaki İllerde Kanser Ön Tanılarının İncelenmesi, 2. Kocaeli ve Antalya'da Hane Halkı Sağlık Araştırması, 3. Kocaeli, Antalya ve Ergene Havzası'ndaki Erişkinlerde Ağır Metal ve Eser Elementlere Maruziyetin Değerlendirilmesi, 4. Kocaeli, Antalya ve Ergene Havzası'ndaki İllerde Hava Kalitesinin Belirlenmesi: Uçucu Organik Bileşikler ve Aldehitler, 5. Kocaeli, Antalya ve Ergene Havzası'ndaki İllerde Hava Kalitesinin Belirlenmesi: PAH's, Ağır Metaller ve Eser Elementler, 6. Kocaeli, Antalya ve Ergene Havzası'ndaki İllerde Üretilen Gıdalarda Çevresel Kirleticilerin Belirlenmesi, 7. Kocaeli, Antalya ve Ergene Havzası'ndaki İllerde İçme Kullanma Sularındaki Çevresel Kirleticilerin Belirlenmesi, 8. Ergene Nehri ile Kocaeli ve Antalya'daki Akarsu ve Atıksu Tesislerinden Deşarj Edilen Atıksularda Çevresel Kirleticilerin Belirlenmesi, 9. Ergene Nehri ile Kocaeli ve Antalya'daki Akarsularda Dip Çamurunda Çevresel Kirleticilerin Belirlenmesi, 10. İzmit, Saros ve Antalya Körfezi'ndeki Su Ürünleri ve Deniz Sularında Çevresel Kirleticilerin Belirlenmesi, 11. Ergene Nehri ile Kocaeli ve Antalya'daki Topraklarda Çevresel Kirleticilerin Belirlenmesi, 12. Kocaeli, Antalya ve Ergene Havzası'ndaki İllerde Düşük Frekanslı Akımlardan Kaynaklanan (ELF) Elektromanyetik Alanların (EMA) Belirlenmesi, 13. Kocaeli, Antalya ve Ergene Havzası'ndaki İllerde Yüksek Frekanslı Akımlardan Kaynaklanan (RF) Elektromanyetik Alanların (EMA) Belirlenmesi, 14. Kocaeli, Antalya ve Ergene Havzası'ndaki İllerde Sağlık Haberlerine ve Haber Kaynaklarına

İlişkin Toplumsal Algı Araştırması, 15. Kocaeli, Antalya ve Ergene Havzası'ndaki İllerde İş Sağlığı Çalışması ve 16. Koruyucu Sağlık Hizmetlerinin Geliştirilmesini Etkileyen Durumların ve Yapılması Gerekenlerin Belirlenmesi, Koruyucu Sağlık Hizmetleri Stratejisinin Geliştirilmesi Projesi ve Eylem Planı olarak sıralanmaktaydı. Her birisi için farklı üniversitelerden ve farklı bilim alanlarından öğretim üyeleri ile SB'nin merkezi ve yerel yapısından çalışanların yer aldığı ekipler oluşturuldu. Veriler toplandı, analizler yapıldı, raporlar yazıldı. Yazılan raporlar 2017 yılı itibariye projenin sahibi SB'ye teslim edildi.

Gelin görün ki SB bu verileri kamuoyuna sunmadı, araştırmacılarından, birisi dışında, hiçbiri ne toplumsal sorumluluk ne de meslek ahlakı kapsamında herhangi bir rahatsızlık hissetmediler ya da hissettiklerinin gereğini yerine getir(e)mediler. Bugüne kadar suskunlar. Suskunluklarıyla toplumun bilme ve sağlığını koruma hakkına engel oluyorlar, SUÇ İŞLİYORLAR! Oysa, Gıda Mühendisi Dr. Bülent Şık, bilim insanının toplumsal sorumluluğunu hayata geçirdi, meslek ahlakının gereğini yaptı. Dosyamızın hazırlanmasında aldığı sorumlulukta da olduğu gibi yapmaya da devam ediyor. Kendisini bir defa daha saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Dosya yazılarımızın ardından Özlem Özkan'ın "Sağlığın Sosyal Belirleyicileri Sağlıktaki Eşitsizliklerin Temel Nedeni Olabilir mi?" başlıklı makalesine yer verdik. Özkan, kapsamlı ve tarihsel literatür taramasına dayalı derleme makalesinde, "sağlığın sosyal belirleyicileri" kavramsallaştırmasının -ortaya çıkartanlar ve kullanıcıları tarafından iddia edilenin aksine- sağlıktaki eşitsizliklerin temel nedenini açıklayamayacağını kanıtlarıyla ortaya koyuyor. Son olarak iki belgeyi de sizlerle paylaşarak sayımızı tamamladık. Gelecek sayımızda iklim krizi konulu dosyamızı paylaşacağız. Sevgi, dostluk ve umut ile...